

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้เริ่มต้นจากข้อเท็จจริงที่ว่าถึงปลายทศวรรษ 1980 ระบบเศรษฐกิจการเมืองญี่ปุ่นเป็นระบบทุนนิยมที่มีลักษณะต่างไปจากระบบทุนนิยมเสรีของประเทศกลุ่มเองไกล-อเมริกัน ในแง่ในของสถาบัน (เช่น กฎระเบียบ การจัดการองค์กรธุรกิจ บรรทัดฐาน ค่านิยม หรืออุดมการณ์ ที่กำหนดพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล) บทบาทของรัฐและน้ำหนักของความเป็นชาตินิยมทางเศรษฐกิจ

ลักษณะของระบบเศรษฐกิจการเมืองญี่ปุ่นดังที่กล่าวนี้ได้ช่วยทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจอย่างงดงามในช่วงสี่ทศวรรษแรกของยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่นับตั้งแต่หลังจากเศรษฐกิจฟองสบู่แตก เมื่อต้นทศวรรษ 1990 และเกิดภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจอย่างชืดชื้อ แรงกดดันจากทั้งภายในและภายนอกประเทศให้รัฐบาล และภาคธุรกิจเอกชนของญี่ปุ่น ต้องดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจการเมือง จนถึงครั้งแรกของทศวรรษ 2000 รัฐบาลและธุรกิจภาคเอกชนได้ดำเนินการที่สำคัญเพื่อปฏิรูประบบเศรษฐกิจการเมือง คือ (1) การยกเลิกหรือผ่อนคลายนโยบายที่ควบคุมเศรษฐกิจ (2) การเปิดเสรีและการปฏิรูปด้านการเงิน (3) การปรับโครงสร้างรัฐบาลใหม่ (4) การออกกฎหมายเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความโปร่งใส (5) การปรับปรุงนโยบายต่อต้านการผูกขาดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการแข่งขันอย่างเสรีมากขึ้น และ (6) การปฏิรูปบรรษัทภิบาล

งานวิจัยนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อประเมินว่าระบบเศรษฐกิจการเมืองญี่ปุ่นนับตั้งแต่หลังฟองสบู่แตกได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะเหมือนระบบทุนนิยมแบบเองไกล-อเมริกัน ซึ่งสอดคล้องกับ 'ทฤษฎี convergence' หรือไม่ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ค้นพบว่า ญี่ปุ่นได้พยายามปรับระบบเศรษฐกิจการเมืองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ แต่ก็ได้ยกเลิกระบบทุนนิยมแบบญี่ปุ่นที่ยึดหลักการตลาดที่มีรัฐควบคุมซึ่งยังคงต่างจากระบบตลาดที่มุ่งสนองตอบผู้บริโภค ดังเช่น ในกรณีของสหรัฐอเมริกา มาตรการปฏิรูปต่างๆที่รัฐบาลญี่ปุ่นดำเนินการมาแล้ว รวมทั้งการปฏิรูปบรรษัทภิบาลของภาคธุรกิจเอกชน เป็นการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจแบบเก่าของตนให้ดีขึ้น แต่ยังคงให้รัฐบาลมีบทบาทในการจัดระบบการแข่งขัน ขณะที่เปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและการไหลของเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นเสมือนการเปลี่ยนแปลงเพียงเปลือกนอก แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานแต่อย่างใด หรือการเปลี่ยนแปลงไม่ได้เป็นตาแปดแบบของระบบเองไกล-อเมริกัน แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการตามแบบฉบับของญี่ปุ่นเอง

Abstract

This research project is premised on the fact that by the late 1980s Japanese-style capitalism is different from that of Anglo-American model of liberal capitalism in terms of institutions (e.g. regulations, business organization, norm, values or ideology shaping individual's behavior), the role of state, and the weight of economic nationalism. The Japanese model of capitalism has contributed to the remarkable economic success for the past four decades following the end of World War II.

However, since the bursting of economic bubble in the early 1990s and the ensuing prolonged economic stagnation, there have been domestic and external pressures on the Japanese governments and business sector to reform the country's political economy. By the first half of 2000s, both the Japanese governments and the business world have embarked on the following reforms: (1) the deregulation of the economy; (2) the liberalization and reform of financial sector; (3) the government reorganization; (4) the enactment of 'information disclosure' law to promote transparency; (5) the revision of anti-monopoly law to promote greater competition; and (6) the corporate governance reform.

The main objective of this research is thus to assess whether or not Japanese political economy in the post-bubble period has been transformed to make it resemble Anglo-American capitalism in conformity with the 'convergence theory.' The central findings of the research are that: (1) Japan has made an attempt to adjust its political economy to suit the changing domestic and external environment without abandoning its state-led market economy; (2) Japanese political economy remains essentially different from that of the American model of consumer-oriented market economy; (3) all the reform measures undertaken thus far by the government as well as by the business sector were meant to improve the existing political economy while the state has continued to manage the competition by allowing a greater labor mobility and capital inflow; and (4) to the extent that change has occurred, it was cosmetic, not fundamental, one, or change not according to the Anglo-American model, but change in distinctively Japanese ways.